

התנא פתח בשבועות ומפרש את ידיעות הטומאה

הגמרא שואלת, מדוע כאן בשבועות וידיעות הטומאה התנא שנה את כולם, כל השתים

שהן ארבע, וביציאות השבת ומראות נגעים התנא לא שנה את כולן? אומרת הגמרא, התנא שנה את שבועות וידיעות הטומאה זה עם זה, מפני שנכתבו במקום אחד, ודומים זה לזה שמביאים קרבן עולה ויורד³⁰. ואגב ששנה שתים, שנה את כולן. שואלת הגמרא, מדוע התנא פתח בשבועות ומפרש את ידיעות הטומאה, ולא פרש את שבועות³¹? אומרת הגמרא, מפני שדבריהם מועטים בשני פרקים הראשונים של המסכת³², התנא מפרשם תחלה, ואחר כך מפרש את הענינים הרבים של שבועות. מבארת הגמרא את כוונת המשנה את ארבעת הנושאים שבמשנה: א. שבועות שתים שאוכל ושלא אוכל, שהן ארבע אכלתי ושלא אכלתי³³. ב. ידיעות הטומאה שתים: ידיעת טומאת קדש, נעלמה ממנו ידיעת טומאה ואכל קדש³⁴, ידיעת טומאת מקדש, נעלמה ממנו ידיעת טומאה ונכנס למקדש. שהן ארבע: נתעלמה ממנו ידיעת קדש, או ידיעת מקדש. ג. יציאות שבת שתים: הוצאה של העני, העומד בחוץ, והוצאה של בעל הבית, העומד בפנים. שהן ארבע: הכנסה של העני והכנסה של בעל הבית. ד. מראות נגעים שנים: שאת ובהרת, שהן ארבעה: שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה.

המשנה אינה לא כר"י ולא כר"ע

שואלת הגמרא, שהמשנה שאומרת שבועות שתים שהן ארבע, ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע אינה לא כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר שלומדים מהכתוב: "לְהִרְעֹ אוֹ לְהִיטִיב", שאינו חייב קרבן אלא

30 די בטעם שכתובים ביחד כמה שא' במס' נדרים (דף ב:). ומראות נגעים אע"ג שכולם בק' עולה ויורד י"ל שמצורע אינו בדלי דלות. ולא נשנו במשנה קודם יציאות שבת כיון שאלו באו לכפר ואלו להכשיר. תוס'.

31 ואין לומר שמפרש את מה שסיים בו שהרי סיים במראות נגעים. תוס'.

32 כיון שכל הענינים של שבועות מרובים יותר, שבועת בטוי שבועת העדות ושבועת הפקדון ושבועת הדיינים. תוס'.

33 ולא אמרו שהן ארבע אזורק ולא אזורק ונעמיד את המשנה כר' ישמעאל מפני שבפ"ג (לקמן דף יט:) שנינו במשנה שהן ארבע אכלתי ולא אכלתי, ואותה משנה באה לפרש את משנתנו. תוס'.

34 ידיעת קדש שנעלמה ממנו ידיעת קדש וסבור שאין זה קדש ומתחלה ידע. רש"י.

על העתיד לבוא ולא על שבועה לשעבר. ורבי עקיבא אומר, שחייב קרבן רק על העלם טומאה ולא על העלם מקדש? מבארת הגמרא, שאפשר להעמיד את המשנה או כרבי ישמעאל, ולומר שיש מהן לחיוב ויש מהן לפטור. או כרבי עקיבא, ולומר מהן לחיוב ומהן לפטור³⁵. שואלת הגמרא, איך אפשר לומר מהן לפטור, הרי שנינו שנים שהם ארבע בדומה למראות נגעים וכמו ששם כולם לחיוב, שאף התולדות הם נגעים וכשיטהר מביא עליהם קרבן טהרה³⁶, כך בטומאה ובשבועות כולן לחיוב?

לר' ישמעאל לוקים על לאו אין עונה הגמרא, שאפשר להעמיד את המשנה כרבי ישמעאל³⁷, ורבי ישמעאל לא מחייב קרבן על לשעבר בשוגג, אבל אם הזיד והתרו בו הוא מחייב עליה מלקות³⁸. וכמו שאמר רבא³⁹, בפירוש ריבתה תורה שבועת שקר בדומה לשבועת שוא, כמו שחייב מלקות על שבועת שוא לשעבר, חייב גם על שבועת שקר לשעבר⁴⁰. שואלת הגמרא, והרי אי אפשר לפרש את המשנה לגבי שבועות שתיים שהן ארבע כרבי ישמעאל. שרק אם נשבע על לשעבר או שנשבע שלא יאכל ואכל, יש כאן מעשה שיתחייב על כך מלקות⁴². אבל כשנשבע שבועה שאוכל ולא אכל, הוא לאו שאין

אפשר להקשות על התירוץ מהן לחיוב מהן לפטור ועל התירוץ של מלקות ה"מ מהסיפא שמוכח שהמשנה מדברת לענין חיוב קרבן. כשמעמידים כר' ישמעאל אפ' שאינו חייב אלא על העתיד שנו שהן ארבע הואיל ועשה איסור במזיד אבל כשמעמידים כר"ע הרי הוא שוגג הוא שלא מביא קרבן. וי"ל שמ"מ אפ' לומר שהן ארבע הואיל ועשה איסור בשוגג. תוס'.

36 לא הקשו מיציאות השבת משום שלא יודעים שבכולם לחיוב אלא מדומיא דמראות נגעים. תוס'.

37 לעולם כר' ישמעאל לקמן (דף ד.) מפרש למה לא מעמידים גם כר' עקיבא. תוס'.

38 הסוגיא כאן היא כרבין שאמר (דף כא.) אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתו מלא תשבעו בשמי לשקר. אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל ואיזהו שוא נשבע לשנות את הידוע. ומסיקים לפיו בפירוש ריבתה תורה. אבל רב דימי אמר אכלתי ולא אכלתי שוא ולא צריכים להגיע לריבתה תורה. ולדבריו לא מתפרש ב' שהן ד'. ונראה דאף על גב דלענין מלקות כולו שוין מ"מ שייך שפיר למיתני בהו ב' שהן ד' משום שבשתיים יש גם קרבן אע"ג שהמשנה לא דברה אלא במלקות. וריצב"א פ' שהסוגיא הוה כרבין כדפי'. תוס'.

39 תוס' שואלים למה הביא את דברי רבא, היה צ' להביא את דברי ר' יוחנן שאמר לשוא לשוא שתי פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנאו ענין לשבועת שקר. והיה לוקה אפילו באוכל ולא אכל ללא דברי רבא. וי"ל שזה מה שהק' בשלמא אכלתי ולא אכלתי כדברא וכו'. ות' שר"י סובר שלוקים על לאו שאין בו מעשה ואינו דורש כרבא אלא דורש לשוא לשוא ב' פ' אם אינו ענין תנאו ענין לשבועת שקר בין אוכל בין לא אוכל בין אכלתי בין לא אכלתי. תוס'.

40 וא"ת שהוא לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו, על זה לוקין כמה שאמר רבא. רש"י.

41 תוס' שואלים על רש"י שפירש מלשוא לשוא ב' פעמים שעל אותו לימוד הקשו לקמן אלא נראה כפירוש ר"ח שפירש בפירוש ריבתה תורה שבדברות הראשונות כתוב לא תענה ברעך עד שקר ובדברות אחרונות כתוב עד שוא לומר ששוא ושקר אחד הן. תוס'.

42 אפשר לפרש כרבא שלוקה על שבועת שקר כשלא אכל ונשבע שבועה שאכלתי, או כשאכל ונשבע שבועה שלא אכלתי. או כשנשבע שלא אוכל ואכל, שהוא לאו שיש בו מעשה שבשעה שאכל באכילה שהיא מעשה עבר

בו מעשה, שהרי הוא עובר על השבועה כשהוא יושב ולא אוכל⁴³?
עונה הגמרא, רבי ישמעאל סובר שבכל התורה לוקים על לאו שאין בו
מעשה⁴⁴.

שבועה שאוכל ולא אכל והתנא סתם שלוקים על לאו שאין בו מעשה, יהיה
קשה מרבי יוחנן על רבי יוחנן⁴⁵ ⁴⁶. שהרי שנינו שרבי יוחנן וריש לקיש
אמרו שאם נשבע שבועה שאוכל ככר זו ולא אכלה אינו לוקה. רבי יוחנן
אמר שאינו לוקה, משום שהוא לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו
מעשה אין לוקים עליו. וריש לקיש אמר שאינו לוקה מפני שהיא התראת
ספק היא, והתראת ספק אינה התראה⁴⁷. וקשה על רבי יוחנן ממשנתנו
שלאו שאין בו מעשה לוקים עליו?

ר"י מצא סתם משנה שאין לוקים על לשב"מ עונה הגמרא, שרבי יוחנן מצא סתם משנה אחרת
שאומרת שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה.
ומבררת הגמרא מהי המשנה שמצא. אם נאמר מה ששנינו במשנה, אבל
המותיר בפסח טהור, והשובר בפסח טמא אינו לוקה את הארבעים. שובר
בטמא אינו לוקה מהכתוב: "וְעַצֶּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ" בכשר ולא בפסול.
ושהמותיר בטהור הטעם שאינו לוקה, לכאורה מפני שהוא לאו שאין
בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. דוחה הגמרא, מנין
שהמשנה פוטרת כרבי יעקב, הסובר שהטעם שפטור משום לאו שאין
בו מעשה, אולי הוא כרבי יהודה שאומר מפני שהוא לאו הניתק לעשה?
ששנינו בברייתא, נאמר: "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֶּחֱתַר מִמֶּנּוּ עַד
בֹּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ", רבי יהודה אומר שהכתוב בא ליתן עשה אחר לא

על "לא תשבעו לשקר".

43 ושבועה שאינה לשעבר לא התרבתה מלשוא לשוא ב' פעמים שהרי א' דומיא דשבועת שוא ריבתה. אלא אוכל
ולא אכל אמאי? לאו שאין בו מעשה הוא! רש"י.

44 רש"י.

45 רש"י כתב שלא גורסים קשיא הך דאלו הן הלוקין כו' ותלמיד טועה שהוקשה לו כתבה בגליון ספרו קשיא לי
הך דאלו הן הלוקין וכתבוה סופרים בגמרא. ותלמיד טעה שאינה קושיא שלא רבי ישמעאל אמרה אלא סוגיא
דגמרא. רש"י.

46 פירש בקונטרס דל"ג ליה משום דלמסקנא דהכא מצי סבר דאין לוקין עליו. ולמה שפרנו שדוקא כאן רבי
ישמעאל סובר שלוקין עליו מלשוא שוא אתי שפיר. תוס'.

47 אבל לא נפטר משום לאו שא"ב מעשה שר"ל סובר שלוקה. ותימה שר"ל פטר בפ' ד' מיתות חסמה והנהיגה
בקול עקימת שפתיו אינה מעשה. וי"ל שא' זאת אליבא דרבנן שחולקים על ר' יהודה. תוס'.

תעשה, לומר שאם תותיר ועברת על הלאו, יכול להפטר מהעונש על ידי שיתקן את הלאו בקיום העשה שישרפנו. רבי יעקב אומר, אין ביטול המלקות מטעם זה, אלא מפני שהוא לאו שאין בו מעשה, ולא שאין בו מעשה אין לוקים עליו?

אלא רבי יוחנן מצא סתם משנה אחרת. ששנינו, שבועה שלא אוכל ככר זו, שבועה שלא אוכלנה, ואכלה, אינו חייב אלא אחת. זו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד. משמע שאם נשבע שיאכל ולא אכל אינו לוקה מפני שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה⁴⁸.

48 שלא בא למעט אכלתי ולא אכלתי לא אתי כמו שא' בפ"ג דקאי בלהבא וממעט להבא, ולא אזרוק וזרק חייב לכ"ע. ואין לומר שבא למעט נשבע לבטל המצוה. וי"ל שמשמע לו שפטר אפילו נשבע על הככר וזרקן לים והתרו בו בשעת זריקה. וא"ת אולי המשנה מדברת בזורק ככר לים שהיא התראת ודאי ושניהם סוברים שלוקים על לאו שאין בו מעשה, והמשנה דפ"ג מדברת בהתראת ספק. וי"ל שמשמע לו שהמשנה מדברת כמו המשנה דלקמן. וכן הביא לעיל שפיר מהמשנה של המותיר בטהור אע"ג שאפ' לומר שפטר משום התראת ספק. תוס'.